VNITAS FORTIS

AB EXC^MO D.
MARCHIONE DE LEGANÉS
PROVINCIIS BELGICIS FIDELIBVS
PHILIPPI IV.
HISPANIAR. REGIS POTENTISS.
NOMINE PROPOSITA
ANNO M. DC. XXVII.

Politicis Sapientum dictis illuſtrauit Ioan. Iac. Chiffletius, eiuſdem Regis Medicus Cubicularius.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA.
M. DC. XXVIII.

Digitized by Google

BONVS PRINCEPS
ERGA SVBDITOS
SIMILIS ESSE DEBET
BONO PATRIFAMILIAS
ERGA DOMESTICOS.

Chryſanthes.

Digitized by Google

E*x vetuſti æui reliquijs quod profero, Emblema eſt, Scilurum Principem Scytham numeroſâ prole diuitem exprimens: qui dum familiæ ſuæ decori, & nominis diuturnitati conſulere ſtatuiſſet, conuocatis ad ſe filijs ſuis, iaculorum faſciculum prouectioribus confringendum porrexit; cúmque id præſtare non poſſent, ſingula natu minoribus è ſoluto faſciculo iacula præbuit, quæ facili negotio, & quaſi ludentes perfregerunt. Tunc Pater ad Filios:* Si iuncti & concordes eritis, fortes & inuicti manebitis; ſi

Digitized by Google

contrà diſſidijs & ſeditionibus diſtrahemini, imbecilles eritis, & ab hoſte quolibet facilè expugnabimini. *Natos ſuos incultus homo non poterat aptiùs edocere vim Concordiæ: quippe contra quam nullæ inſidiæ opportunæ ſunt, nulla calliditas ſatis experrecta, nulla vis ſatis valida.* VNITAS FORTIS, DIVISIO FRAGILIS, *vt præfert antiqua gemma. quæ quidem* VNITATEM *dicit, non* VNIONEM: *quia vt vox hæc poſtrema minùs Latina eſt, ſic videtur tantùm ad priorem via eſſe; cùm neceſſe ſit, res ſingulares & diſcretas iungi priùs per vnionem, quàm vna ſint per conſenſum perfectum, & veram vnitatem.*

PHILIPPVS *Rex noſter Catholicus, qui tantâ curâ medetur incommodis ſubditorum, tantâq́ue ſollicitudine ditionum ſuarum ſaluti inuigilat*, PARENS *illarum dici & haberi optimo iure debet. Ecce ille* PROLES SVAS, *id eſt*

REGNA

Digitized by Google

REGNA SVA, PROVINCIAS, CIVITATES, *inuitat ad communem Societatem, offert ipſis faſciculum ſagittarum*, FORTEM VNITATEM; *quâ freti deinceps, ſe ſuaq́; tutentur ab hoſtibus, eoſq́; iunctis viribus fundant, mutua ſibi auxilia tradentes, vt aliquando tandem, bellicis victorijs, terrâ maríque parta* PAX *illuceſcat,*

—PAX optima rerum,
Quas homini nouiſſe datum eſt, PAX vna triumphis
Innumeris potior, PAX cuſtodire ſalutem,
Et Ciues æquare potens.

Nec verò à Sciluro Scythâ dumtaxat edoctus Rex noſter, ſociale fœdus ſuis proponit: idipſum pridem Maiores eius FERDINANDVS & ELISABETHA, *potentiſſimi in Hiſpaniâ Coniuges, monetâ publicè percuſſâ Populis oſtenderunt,*

runt, vbi non haſtilia ſingula, & frangi facilia, ſed iuncta ſimul & colligata videre eſt; quò ſcilicet docerent Regna ſua Caſtellæ, Legionis, & Arragoniæ, quæ tum maximis diſsidiis & contentionibus inter ſe laborabant, quid FORTIS VNITAS *poſſet, cum fide erga Principes, & armorum concordiâ.*

Singula quæ minimo infringas haſtilia niſu,
Non toto inflectas robore nexa ſimul.
Robore tam firmo ſtat FIRMA POTENTIA CONCORS,
Quàm facilè infringi diſſociata poteſt.

Sic Imperij ſui ſalutem & ſecuritatem Romani in FIDE LEGIONVM & CONCORDIA MILITVM *conſtituebant; non in eâ ſolùm quæ in Exercitus vniuerſi erga Ducem ſuum obe-*

dien-

dientiâ conſiſtit, quæq; ſub ſtolatæ mulieris typo, vtrâque manu ſigna militaria tenentis, in monetâ Cæſarum paſſim occurrit, ſed etiam in fide & ope mutuâ, quâ vnus Exercitus ſeu terrâ ſeu mari alterum iuuat, quæ dextris duabus iunctis, cum prorâ nauis, & ſigno militari, in M. Antonij & Neruæ nummis auerſis, eleganter expreſſa eſt, cum Epigraphe, CONCORDIA EXERCITVVM.

Ex quibus perſpicuum eſt, hocce quod Regis noſtri nomine proponitur, minimè nouum inuentum eſſe. Idem olim PATRIÆ PATER, *atque* PRINCEPS AVGVSTVS *Romæ factitauit: cùm enim ille (vt Hiſtorici tradunt) à Marcomannis difficili bello premeretur, neque militi conſcribendo publicum ærarium ſufficeret; Populus Romanus, pro ratione facultatum, militem priuato ære conſcriptum ſubmiſit: quo ſubſidio ſubactis Marcomannis, Imperium Ro-*

manum

manum ab imminenti ruinâ vindicatum eſt. Mutua auxilia Diuinæ Leges inſinuant, Ciuiles ſuadent, Natura ipſa ob oculos ponit; eaq́ȝ aliunde fruſtrà quis ſperet, quàm à felici Concordiâ, quæ bonorum ciuilium ſeminarium eſt, quietis publicæ ſeges, & alma pacis nutrix: quod fusè & eruditè docemur in Ill^{mi} Marchionis propoſitione Regiâ: quam è vernaculo Latinè redditam, & politicis Sapientum dictis illuſtratam ac firmatam, (quò rationi maximè conſentaneam agnoſcas) hîc à me Lector habes.

AVDITE ORDINES,

ANTISTITES, NOBILES, MAGISTRATVS.

CVM præteriti temporis experientia docuiſſet, quàm grauia attulerit detrimenta ſinceris Catholici Regis noſtri obſequijs, & communibus Regni totius negotijs, exigua in [1] RE MILITARI Prouinciarum Regnorumq́ue in ſalutem ſuam ſecuritatemq́ue conſpiratio: cumq́ue ſecum ipſe Rex perpenderet, dum in Tarraconenſi Regno verſaretur, quàm magnas vtilitates, mutua illa volun-

[1] *Vbi nullus eſt militarium virorum ordo, & cura, ibi nulli ſunt Reipublicæ nerui.* Herodotus.

Digitized by Google

tatum [2] ARMORVMQVE ſocietas, priuatis publiciſque rebus allatura eſſet; rem totam in publicis illius Coronæ Comitijs diſceptari primùm, tum deinde ceteris Regnis per primarios miniſtros ſuos enuntiari voluit. Ad Belgicas verò deuotiſſimas ſibi fideliſſimaſque Prouincias, quarum inprimis ſecuritati ſtudet, & quibus hoc ſalutare remedium maximè parabatur, Ill^mum^ Marchionem de Leganés, ſuę Maieſtatis Cubicularium, Equitatus Belgici, & ignitarum machinarum in Hiſpaniâ ſupremum Præfectum, ex Aulæ intimis vnum, necnon grauiſſimis pro eius obſequio perfunctum muneribus, delegandum putauit, vt Regium ſuum in has Prouincias amorem eò teſtaretur illuſtriùs; vtque is, qui his in Prouincijs [3] INSTITVTVS eſſet, ſuamque erga illas propenſiſſimam voluntatem probaſſet quàm ſæpiſſimè, hòc illis faciliùs eius Societatis vtilitates,

[2] *Etiam conſenſus Reipub. ſummus, in tuendâ libertate aduerſus eos qui illius dominatum inuadunt, nihil prodeſt abſque armis ad eoſdem repellendos paratis.* Tullius.

[3] *Educatio inter homines frequenter maiorem vim amoris excitat, quàm generatio ipſa prolis.* Euripides.

tates, ex quâ vel maximè Regiam in ſe beneuolentiam agnoſcerent, propoſitis rationibus perſuaderet:

Id primùm adducens, militaris huius fœderis beneficio, [4] MEDIOCRIS POTENTIÆ Principes, magni momenti negotia ſuſcepiſſe, & viribus omni exceptione maioribus feliciter obſtitiſſe. Cuius rei exempla ab inuolutâ antiquorum temporum memoriâ repetenda non ſunt, cùm ipſi videamus, Partes, ſi potentiam ſpectes, vix vni quidem è noſtris Prouincijs pares, ſic iuncto cum externis Principibus fœdere, diuturna cum Catholicâ Maieſtate bella geſſiſſe: quod etiam vltimi Germanici tumultus approbant; ex quibus non Imperio tantùm, ſed Chriſtianæ toti Reipublicæ pernicies imminebat, niſi diuina bonitas, peruerſa conſilia in [5] AVCTORVM exitium conuertiſſet.

[4] *Auxilia humilia, firma conſenſus facit.* Sytus.
Etiam ignauorum robur in vnum collatum aliquid poteſt. Homerus.
Concordia, infirmis eſt potentiæ cauſa. Dionyſ. Halicarn.

[5] *Humana conſilia caſtigantur, vbi ſe cæleſtibus præferunt.* Valer. Max.

Potentiſſimæ Reſpublicæ libertatem ſuam, non ſine fortitudinis & pru-

Digitized by Google

prudentiæ laude, eiuſmodi cum vicinis Principibus [6] FOEDERIS beneficio, ſartam tectamque præſtitere: neque aliâ viâ nobiliſſima Regna, per tot ſæculorum interualla, pacem adhuc & otium retinent, niſi fœderatorum Principum opibus; quibus illud pro Societatis fundamento eſt, vt ſe ſuaſque res auxiliares ipſis exhibeant, quibuſcum fœdus copulauere; priuſque extrema omnia, quàm pactam ſemel fidem interire patiantur.

[6] *Fœdera inter diuerſas Reſpublicas, aut mutuus metus, aut mutua æquitas conſeruat, eaque reddit firma ac diuturna.* Thucydides.

Clientes ſuæ Maieſtatis dum feliciter ſub tantis auſpicijs viuunt, perſuaſum illud habere debent, plurimos ſibi nec imbelles, eoſque fœdere inter ſe conſociatos, inhiare [7] ADVERSARIOS, quorum [8] INVIDIA ex Regis Catholici potentiâ atque opibus creſcit: qui quidem non minus terrarum ſolus poſſidet, quàm omnes ſimul aduerſarij, vt ex geographicis tabulis intelligere pronũ eſt.

[7] *Quæ Prouinciæ inter ſe diſcordant, facilè in cõcordiam adducuntur, vbi commune omnibus periculum, ſingularũ viribus maius, cœperit illis imminere.* Polybius.

[8] *Ob res maximas & iuſtas inuidiam aliorum ſubire, non eſt metuendũ Reip. aut Principi bono.* Thucydides.

Gra-

Grauiſſimis igitur de cauſis ſua Maieſtas, tot ac tantis in ſuam perniciem [9] CONSPIRANTIBVS æmulis, nouum fœdus opponendum decernit: vt quia illi ex longinquitate terrarum, & diſſipatâ in plures nationes potentiâ, audendi anſam captant, indidem imminere ſibi ruinam ſentiant, vnde eam nobis ipſi moliebantur. Quod ita eueniet, ſi non tantùm ad propulſandas aduerſariorum iniurias, cuicuimodi fœdus conſciſcamus, quale [10] IVS GENTIVM præſcribit, & NATVRA ipſa docet, adeoque BRVTÆ ANIMANTES, in quibus quæ eamdem naturam participant, eaſdem etiam partes tuentur: verùm etiam, ſi in vnum illud conſpiremus, vt vnâ victoriâ perniciosorum hoſtium conſilia diſijciamus; quæ vtique tamdiu vigebunt, quamdiu nullo nos mutuæ ſocietatis vinculo colligatos conſpicient: tumque ijs primùm arma è manibus defluent,

[9] *Aduerſus obſtinatum hoſtem, eſt obſtinatò, & totis viribus iunctis, pugnandū.* Liuius.

[10] *Illud eſt non modò iuſtum, ſed etiam neceſſarium, cùm vis vi illata defenditur; hoc & ratio doctis, & neceſſitas barbaris, & mos gentibus, & feris ipſa natura præſcripſit.* Cicero.

Lapidem è Scyro inſulâ integrū fluctuare tradunt, eūdem comminutum mergi. Plinius.

Rerum elementa quid aliud ſunt, quàm concordia quædam? Dio Chryſoſt.

Digitized by Google

fluent, cùm tot Prouincias, velut vnius corporis [11] MEMBRA, tam arcto fœderis nexu coijſſe ſcient, vt vulnus vnius, plagam communem eſſe, & ſingulares iniurias communibus armis [12] PROPVLSANDAS putent.

Atque hæc conſpiratio eò perſuaderi nobis faciliùs debet, quòd eam leges omnes diuinæ, naturæque & gentium iura communi conſenſu approbant. Nam quæ lex [13] VIM VI repellere prohibet? quinetiam ea cauſa eſt, quæ res alioqui prohibitas, legitimas facit; cuiuſmodi eſt, vt tuam ſerues, alteri non hæretico tantùm, ſed Chriſtiano, atque adeò fratri vitam eripere. Neque vlla propoſiti noſtri æquior ratio quærenda eſt, cùm nihil naturæ conſentaneum magis eſſe poſſit, quàm vt ſeipſam [14] TVEATVR: quod ius adeò nobis antiquum eſt, vt cum illo non homines ſolùm, ſed & ipſæ expertes rationis belluæ

[11] *Vt manus, oculi, pedes, ideò bini conditi ſunt, vt ſe adiuuent, non impediant; ſic decet collegas conſilia, animos & actiones conferre, & concordiæ eſſe ſtudioſos.* Seneca.

[12] *Nemo prouocare audet, aut facere iniuriam ei Regno, aut populo, quem intelligit expeditum & promptum ad vindicandum.* Vegetius.

[13] *Iudice me fraus eſt conceſſa repellere fraudem: Armaque in armatos ſumere iure licet.* Ouidius.

[14] *Fortitudo quæ per bella tuetur à barbaris patriam, vel defendit infirmos, vel à latronibus ſocios, plena iuſtitia eſt.* Ambroſius.

belluæ naſcantur, ac iura gentium, legeſque in hoc omnes conſpirent. Cùm itaque ea ſit huiuſce conſilij ratio, vt ſuâ ſeipſam veritate corroboret; id vnum quærendum ſupereſt, an quod [15] IVSTITIAM habere diximus, habeat etiam NECESSITATEM, vt imperitorum quorumdam occurratur ſermonibus, qui futuros caſus non proſpiciunt, quibus ſuamet ipſos exponit incuria.

Sancti Saluatoris ad Sanctorum omnium Baiam incolæ recentia nobis eius rei exempla ſuppeditant, qui bis mille leucis à continenti noſtrâ diſcluſi, Batauicæ pænè rebellionis ignari, dum in altiori pace, & rerum ſuarum [16] PRAEFIDENTIA viuunt, vnius diei ruinâ (tametſi ſexto iam antè menſe præmoniti) à collectitiâ Catholicæ fidei & Catholici Regis hoſtium turbâ, vrbem ſuam diripi, profanari [17] TEMPLA, Dei optimi maximi, & Regis miniſtros, ad Hollandi-

[15] *Semper iuſtum bellum eſt, quibus omnino neceſſariũ; ſemper pia arma, quibus nulla niſi in armis ſpes vitæ poſita eſt, omnibus alijs rebus æquis & iuſtis tentatis & oblatis.* Herennius apud Liuium.

[16] *Qui propter nimium quietis deſiderium, & voluptatis fruitionem ſegnis eſt, dum nimium diu quieſcit, tandem ſe ſuâ quiete priuat, & in periculum adducitur.* Corinthij ad ſocios apud Thucyd.

[17] *In vrbibus captis, Religionis diuinæ ergô à templis abſtinendum eſt.* Polybius.

landicas vſque cuſtodias captiuos abduci viderunt; vt inſtruenda Regi claſſis fuerit, quò ea inimicorum colluuies inde exturbaretur, vnde arceri ſolâ futuri præuiſione potuiſſet.

Vnde etiam illud docemur, nullum eſſe imminentis belli certius indicium [18] CONFIDENTIA nimiâ, neglectuque aut [19] CONTEMPTV armorum hoſtilium tranquillis rebus; cùm aduerſarij in noſtram perniciem numquam non vigiles, eò tela intendere ſoleant, vbi minus clypeorum vident: nec aliâ prouidentiâ, pacis tempore, Regnum in tuto retineri poſſe, niſi [20] PEDESTRIBVS copijs, quæ ad omnes caſus expeditæ [21] EXCVBENT: alioqui tot Regna tam diſſita, ac Prouinciæ, tutæ ab hoſtium iniquâ vindicatione eſſe non poterunt, cùm illi vnà cum fœderatis, exercitus bellicis rebus eruditos alant, quo Regiæ ditionis terras inuadant, ſuaſque ibi (quod maxi-

[18] *Securitas, parens ruinæ proximæ.* Demoſthenes.

Nemo celeriùs opprimitur, quàm qui nihil timet; & frequentiſſimũ initium calamitatis, eſt ſecuritas. Velleius Paterculus.

[19] *Citiùs venit periculũ cùm contemnitur.* Seneca.

[20] *Quæ gens valet equeſtri tantùm, non etiam pedeſtri certamine, multa incommoda pati ſolet.* Tacitus.

[21] *Magnus eſt in potente & latè patente Regno legionariorum militum vſus, nimirum vt in ſingulis Prouincijs ſint aduerſus quoſuis motus & ſeditionem parati.* Tacitus.

maximè cupiunt) ſedes imperiaque conſtituant.

Quæ cauſa expeditum [22] MILITEM in vnoquoque Regno ſub ſtipendijs ſemper habendum docet, tum vt ſingula ſuæ ſecuritati Regna inuigilent, tum vt mutuis ſeſe, cùm opus erit, auxilijs ex fœdere tueantur. Neque aliud Regia Maieſtas in hoc toto negotio ſpectat, quàm Religionis, & cuiuſque Prouinciæ tranquillum ſtatum, qui hac armorum opumque coniunctione multò erit firmior, quàm ſi eæ nullâ inter ſe Societate coaleſcant.

[22] *In magnis Imperijs certum numerum militũ conſcriptum ali neceſſe eſt, qui ſemper ad quoſuis impetus hoſtium excipiendos parati ſint & expediti.* Herodotus.

Ac ſi aliæ Reſpublicæ magnâ religione, magniſque impendiis, id ſibi neceſſarium ratæ, militare hoc fœdus, non iam inter conciues tantùm ſubditoſque (quod Regi curare in animo eſt) ſed cum externis Principibus Regibuſque ſeruant; quid cauſę erit cur eiuſdem Regis ſubditi, velut vnius capitis [23] MEMBRA, qui ma-

[23] *Si membra Regni parteſq; inter ſe conſentient, conſtabuntque, corpus vniuerſum ſalubre erit.* P. Æmilius.

Digitized by Google

iori amicitiæ vinculo conſtricti eſſe debent, non ad propriam ſalutem, communiſque hoſtis excidium, ſanctiori fœdere coëant? Cùm illud vndequaque certiſſimum ſit, quæ [24] INIVRIA Caſtellano Regno infertur, eamdem his Prouinciis irrogari; ac viciſſim, non poſſe has Prouincias iniuriam pati (quod & de aliis omnibus æquè verum eſt) quin ad Caſtellanum Regnum ea quoque iniuria pertineat.

[24] *Qui ſapiunt, ſociorum ſeu confœderatorum ſuorum iniurias non negligunt, nec differunt vltionem, cùm ipſorum non differatur iniuria.* Thucydides.

Atque hoc fœdus non modò bellum felici exitu concludet, ſed [25] PACEM etiam PERENNEM rebus afferet: neque illud dubium eſt, quin aduerſarij, cùm ſingulas ditiones aliarum omnium auxilijs tegi, cùm centena aut ducena peditum equitumque millia ſub ſignis eſſe animaduertent, prouocare vel vnam ex omnibus [26] METVANT, ne omnes concitent; & Catholicæ Maieſtatis vires reformident, quas antè diſſipatas

[25] *Nulla prævalida armis gens, inter ſe conſentiens, vinci ab externo hoſte, quamuis feroci, opibuſque præſtante, poteſt.* P. Æmilius.

[26] *Acerrimus rerum emendator eſt metus.* Plinius iun.
Res eſt imperioſa timor. Martialis.

tas

Digitized by Google

tas contempſerant. Quid, quòd ille nexus ſanctiori quadam amicitiâ Prouincias omnes, quantumlibet à ſe inuicem diſſitas, [27] DEVINCIET; & pacis belliq́ue communicatio eam beneuolentiam progignet, quæ inter confines Prouincias intercedere ſolet? Sanè ſicut inter duos amantes ea maximè res [28] AMOREM conciliat, ſi iiſdem malis boniſq́ue communicant, mutuamq́ue à ſe opem expectant (quo fit vt fraternâ inter ſe concordiâ perfruantur;) ſic omnes Catholico Regi obnoxias nationes, hæc auxiliorum communio, germanâ quadam quaſi cognatione conſtringet.

[27] *Inter plures diuerſas Reſpublicas tamdiu ſocietas durat, quamdiu ſpes eſt aliam ab aliâ ſubſidium accepturam eſſe.* Polybius.

[28] *Amicitia mutuis conſtat officijs.* Symmachus.

Quamuis autem Prouinciæ omnes fouere ſe inuicem ac tueri debeant, & dum aliqua bello vexatur, ei ceteræ auxiliari ex quadam officij lege teneantur; tamen ea obligatio [29] TACITA & arbitraria eſt, dum ſtatis conditionibus mutuò non ad-

[29] *Tacita concordia inſtar odiorum eſt.* Symmachus.

 ſtrin-

ſtringitur, nec eam aliæ, quàm propriarum vtilitatum rationes [30] METIRI ſolent, vt tantum alteri auxilij præbeas, quantum ab illo ſperes. Quæ primaria cauſa eſt eorum bellorum, quæ nos adhuc infeſtos habent, habebuntque in poſterum, quamdiu eam Societatem coire cunctabimur; quâ vnâ tantis malis [31] MEDICINA fieri poteſt.

[30] *Vulgus mobile eſt, & facilè damnat, quod anteà probarat.* Thucydides.

[31] *Concordiâ ſuſtinemur, diſcordiâ peſſum imus.* Ariſtot. Plinius.

Ex his omnibus intelligere licet, mutuæ huius Societatis quanta ſit neceſſitas: ſiquidem & [32] RELIGIO, pro quâ tuendâ non in ſubditis tantùm ſibi Prouincijs, ſed in alienis quoque, in quibus peſſum ibat, tantum hominum Rex Catholicus pecuniarumque impendit, eâ viâ facilè in tuto erit; & Regna omnia Ditioneſque æquabili quadam pace perfruentur, ad maiorem Dei Opt. Max. gloriam, & Eccleſiæ tranquillitatem; ad quem vnum finem tota huius deliberationis ratio vltimò ſpectat.

[32] *Prima in omni benè conſtitutâ Repub. cura eſſe debet de verâ Religione.* Plato.

Nihil eſt in rebus humanis Religione præſtantius, ideò ſummâ vi defendenda. Laërtius.

Quòd

Digitized by Google

Quòd ſi hoſtes noſtri propagandæ perfidiæ ſuæ eam vnam tutiſſimam rationem eſſe putarunt, ſi ſub diuerſorum Principum ſignis ſocialibus, Catholicæ fidei, & Regiæ Maieſtati [33] BELLVM indicerent, cuius conſilij publicæ factiones fidem faciunt: quid tandem cauſæ eſſe poteſt, cur nos ſub Potentiſſimi & Legitimi Regis auſpicijs, pro ſalute & libertate communi, meliora fœdera non ineamus? vt eorum diſcutiantur conſilia, qui [34] NVLLO IVRE, nullo etiam iuſto obtentu, Regem, Regiq́ue addictos populos, apertâ opertâque vi, terrâ mariq́ue perſequuntur.

[33] *Magna Imperia non quiete & ignauiâ retinentur cùm laceſſuntur, ſed virorum armorumq́ue aduerſus hoſtes laceſſentes certamine.* Tacitus.

[34] *Hoſtes ſæuiſſimi eſſe ſolent, qui nullâ iniuriâ laceſſiti ad nos perdendos veniunt.* Thucydides.

Cui etiam rationi plurimum momenti accedet, ſi perpendamus, Tarraconenſe, aliaq́ue Regna, quorum eſt in præſenti tranquillior ſtatus, non aliâ de causâ tam altâ pace perfrui, niſi quia illa Caſtellæ Regnum ſuis viribus texit: vnde factum eſt, vt

Digitized by Google

qui ea priùs infeſtabant aduerſarij, in has Prouincias aliaſque arma conuerterent. Ipſi intereà Tarraconenſes pacati, per eos ſociarum nationum tumultus, ne [35] TERVNCIVM quidem auxiliarem contulerunt, dum vna Caſtella ducentos minimùm milliones effudit; dum hæ ipſæ Prouinciæ tantum impenderunt, quantum hodiernæ anguſtiæ probant.

[35] *Plerumque accidit, vt quæ Prouinciæ, pecuniæ parcendo, remota pericula contemnunt, incumbentibus demum malis, deſperato ſæpè remedio, grauiora ſentiant detrimenta.* P. Iouius.

Quæ cauſa eſt cur ea Regna & Prouinciæ, quæ tam diuturnâ pace potiri ſe ſentiunt, dum illud ſecum præter æquitatem futurum reputant, niſi quarum profuſiſſimis erogationibus eam pacem indepti ſunt, ijs [36] MVTVAM OPEM, & paria beneficia rependant, propoſitæ huius fœderis Societati nomen dederint: puta Regna Tarraconenſe, Valentinum, Sardinienſe, & Maioricenſe: nec dubium eſt, quin [37] ALIA quoque OMNIA eidem aſſenſura ſint, cùm

[36] *Habet in aduerſis auxilia, qui in ſecundis commodat.* Syrus.

[37] *Is facilè in ſocietatem adducitur, cui nobiſcum commune periculum eſſe perſuadetur.* Xenophon.

cùm primùm à Regijs Legatis hæc illis via publicæ pacis tam honeſta proponetur.

Catholica & prorſus indubitata propoſitio eſt, teneri ſingula Regna Principibus ſupremis ſuppetias ire, atque ad finium defenſionem conſpirare. Cui obligatio affinis illa eſt, vt quæ Prouinciæ aliarum beneficio à bellicis tumultibus quietè viuunt, [38] ACCEPTI BENEFICII memoriam, (quod & faciunt) aliquâ ſignificatione teſtentur: quomodo enim illi iura omnia Diuina & humana non violant, ac indelebilem ingrati animi notam non incurrunt, qui ijs auxiliarem manum [39] DENEGANT, quorum armis, theſauris, atque etiam ſanguine pacem emerunt? Vecordis ſanè animi, nedum immemoris, & abiectæ cuiuſdam ignobiliſque indolis eſt, ijs nihil opis officijque rependere, à quibus omnia accepiſti: nec diffiteri quiſquam huius ſenten-

[38] *Jus gentium eſt, quod accepiſti reddere.* Seneca.

[39] *Eodem animo beneficium debetur, quo datur. Beneficium dare qui neſcit, iniuſtè petit.* Syrus.

ſententiæ æquitatem poteſt, niſi qui ſecum ipſe pugnare acquieuerit. Eodemque iure, quid ſubſidij negare poſſet [40] RESPVBLICA REGI SVO, ac ſupremo Principi, cùm ille ad ſubditorum defenſionem ſalutemque ſua omnia contuliſſet?

[40] *Neque Reipublicæ felicitas eſſe poteſt, abſque Principis felicitate; neque Principis beatitudo, abſque illius quoque.* Plinius.

Ac ne quid earum rationum prætermittam, quæ obtendi à quoquam iure poſſent, ſi quis illud fortaſſe prætexeret, poſſe Regna [41] SINGVLA pro occaſione ſeſe ab hoſtibus tueri, ſicque nihil eſſe, cur eam Societatem coëant, quam Rex requirit: huius oppoſitionis falſitas vel ex eo ſtatim eluceſcet, quòd duæ illæ ſecum pugnantes ſententiæ perſpicuè appareant, non poſſe Prouinciam ad repentinas hoſtium incurſiones repellendas, mediocres copias ſuis expenſis alere, & poſſe eamdem diuturnas fœderatorum hoſtium obſidiones ſine alienis auxilijs tolerare. Cùm illud alioqui certiſſimum ſit, ex

[41] *Facilè vincuntur ij, qui omiſſâ curâ communium, & publici exercitus habendi, ad reſpectum rerum quiſque ſuarum auertuntur.* Liuius.

ex ijs omnibus Regnis, quæ in Regis Catholici ditione ſunt, nullum eſſe vel opulentiſſimum, quod [42] PER SE ſolum tot coniuratis in ſuam perniciem hoſtibus obniti poſſit, ſiue ob leuiorem incolarum in [43] RE BELLICA experientiam, ſiue quòd à militaribus viris militibuſque non ſatis inſtructum ſit, quos arcendis hoſtibus, ad fines ſuos in præſidijs ac ſtationibus collocet. Quod in his maximè Prouincijs magno noſtro damno edocti ſumus: quæ vt populoſæ ſint, atque [44] OPVLENTÆ, omnibuſque rebus ad vitam tuendam neceſſarijs inſtructiſſimæ; non tamen ab infeſtis hoſtium cum multis Principibus fœderatorum impreſſionibus tutari adhuc ſe ſolæ potuerunt, ſed magnis auxilijs, & vi pecuniarum incredibili adiuuari debuerunt, iuuandæque erunt in poſterum, ſi diutiùs bellum protrahi neceſſe ſit.

Quæ cauſa eſt præcipua cur ſua

D Ma-

[42] *Vbi nullus eſt nobis qui ſubſiſtat exercitus, auxiliúmve ferat, facilè ab hoſte victore oppida noſtra etiam munitiſſima expugnantur.* Liuius.

[43] *Quæ gens deſueuit iampridem arma ferre, facilè vincitur.* Liuius.

[44] *Qui populi dites ſunt, & imbelles, facilè aliorum & præſertim bellicoſorum vicinorum prædationibus patent.* Tacitus.

Maieſtas & Caſtellæ Regna in anguſto hodie verſentur: neque ſimile vero eſt, poſſe illos poſthac, his in [45] ANGVSTIIS, aliorum laxitati conſulere. Atque hæc potiſſima ratio eſt, quæ Regiam Clementiam permouit, vt vias omnes indagaret, quibus his tam effuſis ſumptibus modus adhiberetur, ſuiſque & ſubditorum ſuorum commodis conſuleretur, quò ij protegi ſeruarique quàm minimis impendijs poſſent: nec alia ſe ad hæc tam ſalutaria conſilia aperuit opportunior, quàm illa de quâ dictum eſt Concordia, & armorum Societas: quamdiu enim bello vrgebuntur, cetera Catholico Regi obnoxia Regna, ac Prouinciæ, vicena peditum, equitum quaterna millia auxiliaria ipſis alere ac [46] PRÆBERE tenebuntur: atque ita huius fœderis primas vtilitates hæ Prouinciæ percipient, nullo ſuo, vel minimo ſumptu; eâ ſolùm conditione, vt in

[45] *Poſt magnas calamitates acceptas, ſumptus publici priuatique coërcendi ſunt ac moderandi, vt pecunia ſuppetat ad publica negotia; imò etiam poteſtas extraordinaria, quæ maturè occurrat incommodis, vel potiùs noua decernenda.* Thucydides.

[46] *Nouis ſocijs laborantibus, auxilium ſtatim, quò magis nobis concilientur, ferendum eſt.* Xenophon.

Digitized by Google

in fœdus iſtud conſentiant, ſpondeantque (cùm ipſæ firmatâ pace à bellis quieuerint) ſi qua alia ex fœderatis Regna, Prouinciaſque, bello tentari contigerit, ſubſidio ſe illis adfuturas, cum eo armatorum numero, quem ex pactione ſub ſtipendijs alere tenebuntur.

Totius[47] SOCIETATIS hæc forma erit:

Caſtellæ Regna, vnà cum Indijs, quadraginta quatuor ad omnem Regis nutum expedita hominum millia ſub ſignis ſe habitura profitentur. —— —— —— —— 44000.

Belgicæ Prouinciæ fideles exhibeant —— —— —— 12000.

Tarraconenſe Regnum 10000.

Regnum Valentiæ —— 6000.

Regnum Catalauniæ —— 16000.

Regnum Luſitaniæ —— 16000.

Regnum Neapolitanum 16000.

Regnum Siciliæ —— —— 6000.

Ducatus Mediolanenſis 8000.

[47] *Eſt prudentiſſimi Principis ſcire & deſcripta habere, quæ vectigalia Reſpub. habeat, quantas & quot militum copias, quot & quales ſocietates, quot claſſes, quot largitiones.* Tacitus.

Inſulæ Oceani, & Mediterranei maris —— —— —— —— 6000.

Summa eſt 140000.

Quamuis ingens hic peditum numerus videatur, illud tamen attendendum eſt magni referre, vt intelligant quoque aduerſarij, harum copiarum [48] AD REM GERENDAM quanta ſit conſpiratio: quò nimirum abſtinere diſcant à[49] LACESSENDIS tantis viribus; quod hactenus impunè nimis audaciterque tentarunt. Nec minor eſſe debuit numerus, vt in ratas portiones, & idonea auxilia diriberi poſſet: cùm alioqui non videatur euenturum vmquam, vt tantam vim militum ſimul & ſemel prælio exponere neceſſe ſit. Et quia de [50] EQVITATV nihil dixi, ille ijs in terris conſcribetur, vbi optimus erit; ita tamen vt eius & numerus & ſumptus ex peditatus ſummâ deducendus ſit.

Ex eo armatorum numero ſua Ma-

[48] *Oſtendite modò bellum, pacem habebitis; videant vos paratos ad vim, ius ipſi remittent.* Manl. apud Plut.

[49] *Vicinis in nos coniurantibus, maturè oſtentandus exercitus, & in eos ducendus, vt eoſdem ſpectantes ad arma, metus exercitus noſtri opprimat.* Liuius.

[50] *Scire oportet quæ ſint fructuoſiſſima, & vbi, & quomodo; vt equorum paratio qualis, & reliquorum animantium.* Ariſtoteles.

Maieſtas Prouincijs Regníſve bello impeditis, viginti peditum, equitum quaterna millia (quibus pro ratâ portione à pacatis Regionibus ſua æra procedent) in ſubſidium mittet. Atque ita cùm Belgicæ Prouinciæ præſentibus bellis afflictentur, viginti ipſæ peditum, quatuor equitum millibus [51] IVVABVNTVR: neque aliud ab ijs in præſens exigetur, niſi vt cùm ijs pacem tempus attulerit, atque aliqua ex Prouincijs fœderatis bello vrgebitur, (exemplum eſto Ducatus Mediolanenſis) tum ij ſuis ſtipendijs quingentos circiter pedites ſupra bis mille, omnes eorum locorum indigenas, vbi conſcripti fuerint (quibus etiam à quæſtoribus indidem oriundis numerari ſtipendia debebunt) ad eam Prouinciam diligenter fideliterque ſummittant.

[51] *Sic onus belli leuius erit, cùm ſuam ſingulæ, & otioſæ Prouinciæ partem ferent.* CH.

Sed & ſi illud accidat, vt tranſire in alienam Prouinciam miles ad præſcriptum numerum aut nequeat, aut

 nolit;

nolit; (neque enim ille miles efficax cenſendus eſt, qui [52] COACTVS militiæ nomen dederit) tum verò curandum erit, vt in alijs Regionibus conſcribatur, eâ lege, vt Præfecti ac [53] DVCES, eorum locorum, quorum ſumptibus alentur, indigenæ ſint.

[52] *Miles qui inuitus & coactus pugnat, facilè vincitur.* Liuius.

[53] *Hoſtes noſtros terret, ſi non tantùm à ſocijs noſtris bellicoſis accipimus milites, ſed etiam belli ſtrenuos Duces.* Thucydides.

Ex quo perſpicere licet, ad Belgicarum maximè Prouinciarum emolumentum hæc conſilia ſpectare, quòd bello magis pateant, pluribuſque vndequaque hoſtilium incurſionum periculis expoſitę ſint, quàm alia vlla fœdere ſociata Regna aut Prouinciæ. Nimirum cętera omnia Rex Catholicus poſthabenda cenſuit, vt & [54] CATHOLICÆ RELIGIONIS, & eorum tutelæ proſpiceret: adeò vt cùm tot alias Ditiones poſſideat; præcipuè tamen (quæ eius ingenita clementia eſt) harum Prouinciarum (quas vtique adeò fideles [55] OBSEQVENTESQVE expertus eſt,

[54] *Vbi pietas pro ſcopo, & fine & regulâ actionum noſtrarũ proponitur, ibi omnia rectè fiunt, & conuenienter.* Agapetus.

[55] *Firmiſſimum eſt Imperium, quo obedientes gaudent.* L. Furius.

eſt, vt fidelitatis exemplo reliquis præluxerint) commodis & vtilitatibus cautum eſſe voluerit.

Atque ita quod ab his [56] PROVINCIIS POSTVLATVR, vnum illud eſt, vt in Societatem propoſitam eâ alacritate coëant, quâ ceteros Regios nutus anteuertere ſolent: vt quemadmodum ſuum in has Prouincias amorem, hac in Societate procurandâ, Rex exhibet; ita illę viciſſim ſuam fidem in Regem, & in Regios clientes affectum, in eâ approbandâ redhibeant: quæ quidem eò extabit illuſtrior, quò [57] PROMPTIVS militare hoc fœdus ſuo calculo firmauerint; vt Ill^mus Marchio de Leganés dimitti quamprimùm, & ex nuntijs ad Regem delatis de ipſarum conſenſione, inuitari alia nondum fœdere copulata Regna ad eamdem Societatem poſſint. Quâ in re Tarraconenſe, Valentinum, Sardinienſe, & Maioricenſe Regna vltrò magnaque voluntate præ-

[56] *Belgarum decus iſtud & claritudo ſit, ſubueniſſe Romano nomini.* Tacitus.

[57] *Tardum eſt, differre quod placet.* Petronius.

Digitized by Google

præiêre : idque ab alijs quoque Regnis ac Prouincijs impetratum dicitur; adeò vt quæ ex his iam conſociatis populis pecuniarum ſumma collecta eſt, ad multos auri milliones pertingat: quod beneficium eas Regiones ſpectat, quæ bellis implicitæ ſunt, vt nunc Belgicæ; à quibus gratiæ loco id ſolùm nunc exigitur, vt chirographo fidem ſuam obſtringant, ſi propitio Numine (quod Regi maximè in votis eſt) bellum à ſuis finibus propulſauerint, tum ad rependendam vicem, ex duodecim, quæ diximus, hominum millibus militem ac pecuniam pro ratâ parte repræſentaturas. Illud intereà reputent, quàm benè ſic [58] PACEM empturæ ſint; cùm ſedatis quidem ſuis tumultibus, quietæ nihilominùs cum hac collatione victuræ ſint, & expeditos ad omnem regionem [59] COMMERCIORVM vſus habituræ; ſtante autem bello, perpetuam à fœ-

[58] *Melior tutiorque certa pax, quàm ſperata victoria; illa in tuâ, hæc in Deorum manu eſt.* Liuius.

[59] *Eſt boni Principis curare, vt itinera, portus, & commercia ſint in Regno tuta & libera.* Plinius.

à fœderatis Regnis ac Prouincijs ſubſidiorum opem experturæ ſint.

Denique vt paucis rem totam abſoluam, vnum illud à Prouincijs Belgicis Regia Maieſtas expetit, vt propoſitam Societatem ineant, ac fidem ſuam ſcripto deuinciant, vbi primùm à bellis reſpirauerint, alijs ſe Prouincijs bello laborantibus pro ratâ portione auxiliaturas; habitâ nimirum ratione eius, de quo diximus, numeri peditum viginti millium, & quaternorum millium equitum. Neque aliâ lege in præſens tenebuntur, quàm vt paratis à [60] FOEDERATA SOCIETATE ſuppetijs perfruantur. Quæ res ſi à Rege non proponeretur, ab ijs vltrò [61] EXPETENDA fuerat. Ex his verò fiet, vt numquam Prouincijs miles, numquam militi ad dictam diem [62] STIPENDIA deſint: atque illud prætereà, vt viginti peditum millia, cum equitibus quater mille, plus rei geſtura ſint,

[60] *Vtilitas, nodus eſt & vinculum fœderis.* Liuius.

[61] *Gratius eſt quod ſponte naſcitur ſuâ.* Dial. de Oratoribus.

[62] *Niſi ſtipendia militibus, præſertim extraneis, perſoluantur, ſtatim illi dilabuntur, ac propterea facilè regio patet hoſti.* Polybius.

ſint, quàm altero tanto numeroſior, ſed malè numeratus miles: quia ſcilicet inde inopia ſequitur, inopiam perfidia; hanc ea mala, quæ nos adhuc infeſtos habuere.

Super eâ re, ORDINES, Rex Catholicus veſtra nominatim expectat [63] SVFFRAGIA, illudque petit, vt in eam partem, ex quâ plurimum Deo gloriæ, ſuæ Maieſtati obſequij, ſuis denique omnibus Ditionibus ſecuritatis ac beatæ tranquillitatis redundaturum eſt, pronis voluntatibus conſentiatis.

[63] *Concordibus non ſolùm imperium gerentes, ſed etiam Dij attendunt.* Dio Pruſæus.

DIXI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA. VITTORIO EMANUELE

FIDE-

Digitized by Google

Digitized by Google